

BLOGI

Eriytyviä polkuja kansainvälisessä taloudessa

Kansainvälinen talous, IMF | 17.10.2023 | Marja Nykänen

KIRJOITTAJA

Marja Nykänen
Johtokunnan
varapuheenjohtaja

Kansainvälisessä taloudessa puhaltavat tuulet, jotka työntävät maita erilaisille poluille. Talousnäkökymät eriytyvät, maailmantalouden fragmentaatio herättää huolta ja yhteistä säveltä on entistä vaikeampi löytää. IMF:n ja Maailmanpankin vuosikokouksissa oli selvää, että epävarmuuden ja kriisien aika ei ole ohi.

Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF, International Monetary Fund) ja Maailmanpankin vuosikokoukset keräsivät keskuspankit, valtiovarainministeriöt, ulkoministeriöt sekä laajemman kansainvälisen yhteisön Marokon Marrakechiin.

Atlas-vuorten juurella käytyjen keskustelujen keskeisiä teemoja olivat päällekkäisten kriisien vaikutukset, geopoliittiset jännitteet ja maailmantalouden fragmentaatio sekä ilmastonmuutos ja vihreä siirtymä. Kokouksia varjostivat surulliset uutiset Israelista ja Gazasta, alleviivaten sitä, että kriisien ja epävarmuuden aika jatkuu.

Viime vuosien kriiseihin liittynyt tunne siitä, että olemme kaikki samassa veneessä, on väistynyt. Näitä kokouksia leimasi maiden välisten talousnäkökymien eriytyminen, maailmantalouden fragmentaatio ja vaikeudet löytää yhteisiä näkökymisiä.

Maiden väliset talousnäkökymät eriytyvät

Vuosikokousten keskusteluissa korostui kasvun elpymisen viivästyminen, sitkeäksi osoittautunut inflaatio ja jatkuva epävarmuus. Maiden väliset talousnäkökymät ovat eriytyneet ja pandemiasta toipuminen on jäänyt puolitiehen erityisesti matalan tulotason maissa sekä kehittyvissä ja nousevissa talouksissa. Köyhien ja rikkaiden maiden välinen kuilu on pandemian jälkeen revennyt entistä suuremmaksi.

Kehittyneistä talouksista vain Yhdysvallat on saavuttanut pandemiaa edeltävän tason. Tällä hetkellä maiden välisiä talouskasvun eroja määrittää erityisesti se, kuinka paljon taloudet ovat altistuneet energiashokille. Energian suhteen omavaraiset maat ja energian viejät ovat päässeet vähemmällä kuin maat, jotka ovat riippuvaisia tuontienergiasta.

Matalan tulotason maiden tilannetta vaikeuttaa lisäksi riippuvuus ruoan tuonnista. Ruokahintojen inflaatio on hellittämään päin, mutta Venäjän hyökkäyssodan vaikutukset Ukrainan ruokavientiin vaikeuttavat tilannetta edelleen. Venäjän yksipuolinen päätös irtautua Mustanmeren viljanvientisopimuksesta vaikeuttaa ruoan tuonnista riippuvaisten maiden tilannetta edelleen.

Geotaloudellinen fragmentaatio ajaa talouksia erilleen

Geotaloudellisesta fragmentaatiosta eli taloudellisten yhteyksien vähenemisestä geopoliittisten kilpailijoiden välillä on tähän asti puhuttu ilmiönä, joka näkyy lähinnä politiikkakeskusteluissa ja puheenvuoroissa, ei talousdatassa.

Nyt sävy oli muuttunut konkreettisemmaksi. IMF ennustaa kansainvälisen kaupan näkymien olevan historiallisen huonot. IMF:n toimitusjohtaja Kristalina Georgieva toi puheissaan esiin kaupan esteiden ja protektionististen politiikkatoimien viime vuosina kiihtyneen kasvun. On väistämätöntä, että tällä kehityksellä on vaikutusta kansainvälisen kaupan näkymiin.

WTO:n pääjohtajan Ngozi Okonjo-Iwealan mukaan on nähtävissä ensimmäisiä merkkejä siitä, että kyse on laajemmasta ilmiöstä kuin Yhdysvaltojen ja Kiinan välisestä kauppayhteyksien vähenemisestä. Tämä on erityisen huolestuttavaa pienten, kansainvälisestä kaupasta riippuvaisten avotalouksien, kuten Suomen, näkökulmasta.

Jos geotaloudellisen fragmentaation annetaan kiihtyä, voivat sen negatiiviset vaikutukset maailmantalouteen olla hyvin suuret. Viime vuosikymmenten globaalin vaurauden kasvu selittyy pitkälti avoimella, sääntöperusteisella kaupalla ja globalisaatiolla. IMF:n arvioiden mukaan geotaloudellisen fragmentaation kustannukset voisivat olla jopa useita prosentteja globaalista bruttokansantuotteesta. Erityisesti geotaloudellisesta fragmentaatiosta kärsisivät matalan tulotason maat sekä kehittyvät ja nousevat taloudet, jotka eivät pääsisi kiinni globalisaation mahdollisuuksiin.

Samalla on toki huomattava, että osa kaupan rajoitteista perustuu aitoihin turvallisuushuoliin sekä pakotteisiin, joiden tavoite on turvata sääntöperusteinen maailmanjärjestys. Tasapainottelu turvallisuusnäkökulmien ja vapaan kaupan puolustamisen välillä ei välttämättä ole helppoa.

Vaikeampaa löytää yhteistä säveltä

IMF:n kannalta vuosikokousten tärkein tavoite oli päästä sopuun nk. 16. kiintiötarkistuksesta, eli IMF:n kiintiörahoituksen koosta, jakautumisesta ja IMF:n hallintoon liittyvistä uudistuksista. Kiintiön koko on suoraan verrannollinen äänivaltaan IMF:ssä, joten uudistuksessa on lopulta kyse vaikutusvallasta.

Kysymys siitä, korotetaanko IMF:n kiintiöitä nykyisten kiintiöosuuksien suhteissa vai muutetaanko kiintiöosuuksia vastaamaan paremmin jäsenmaiden talouksien suhteellisia kokoja, ei ole ollut helppo.

Vuosikokouksissa ei odotusten mukaisesti päästy sopuun kiintiöosuuksien suhteellisista muutoksista. Sen sijaan kiintiöiden korottaminen nykyisten kiintiöosuuksien suhteessa sai kannatusta. Tarkan korotusprosentin sijaan päästiin sopuun siitä, että kiintiöitä korotetaan ”merkittävästi”. Samalla nousevien ja kehittyvien maiden edustusta parannetaan kasvattamalla IMF:n johtokunnan jäsenten lukumäärää yhdellä ja osoittamalla uusi johtokunta paikka Afrikan maille. Muut hallintouudistukseen liittyvät pulmat siirrettiin ratkottavaksi seuraavaan kiintiötarkistukseen.

Kiintiöiden suhteen kokouksissa päädyttiin kompromissiin, mutta IMFC-komitean (International Monetary and Financial Committee) yhteisen julkilausuman osalta ei. Venäjän hyökkäyssodan seurausten vuoksi tälläkään kertaa ei päästy yksimielisyyteen ja julkilausuma jäi julkaisematta. Pohjoismaiden ja Baltian vaalipiiri piti julkilausumaluonnoksen tekstimuotoilua liian heikkona, tuomitsi Venäjän sotatoimet ja osoitti Suomen valtiovarainministerin edustamana vahvan tukensa Ukrainalle.

Kun geopoliittiset jännitteet kiristyvät, kasvaa riski sille, että vahvempien valta korostuu entisestään. IMF:n johdon puheet yhtenäisestä kansainvälisestä yhteisöstä kuulostavat epärealistisilta, jos päätöksiä ryhdytään tekemään pöydissä, joihin vain suurilla mailla on pääsy. Toisaalta pienten maiden saattaa olla helpompaa noudattaa omien arvojen mukaisia periaatteita, kun pelkoa paikan menettämisestä vaikutusvaltaisempien maiden kabineteissa ei ole.

Asiasanat

IMF, kansainvälinen talous